

ent use of budget funds at the local level are reviewed and analysed. The necessity of audit as a tool for improving the use of funds at the regional level and the key common violations found by state inspectors in the performance of local budgets are highlighted. The main measures to improve the budget process at the local level are identified. The implementation of these measures will help to concentrate budget resources on addressing priority issues in the region.

Key words: local budget, financial control, budgeting, budget revenues, budget expenditures.

УДК 331.522

Доц. О.М. Гинда, канд. екон. наук –
Львівська філія ВПНЗ "Європейський університет"

АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Доведено потребу здійснювати економічну оцінку розвитку людського потенціалу, оскільки він є рушійною силою зростання економіки України. Проаналізовано основні зміни величин деяких з відповідних статистичних показників в окремих регіонах України протягом останніх років. Зроблено аналіз визначальних компонент розвитку людського потенціалу, зокрема демографічної, здоров'я, освітньої, духовно-інформаційної, стану ринку праці. Доведено неспроможність кількісно оцінити швидкість зміни аналізованих показників та запропоновано потребу проведення статистичного аналізу інтенсивності їх розвитку для ефективності економічного розвитку країни.

Ключові слова: людський потенціал, розвиток людського потенціалу, динамічні ряди, статистичні показники, статистичний аналіз, рівень безробіття, рівень світогляду.

Постановка проблеми. Соціально-економічні умови, що склалися в регіонах України за останні два десятиліття, зумовили економічну кризу. Її багатомірність нерозривно пов'язана із можливостями розвитку в економічній і політичній сферах, підтримкою зайнятості та достатнього рівня доходів населення, реалізацією демократичних принципів життя, інтелектуалізацією та соціалізацією суспільного відтворення, тобто сукупності чинників, які впливають на формування та реалізацію суб'єктного потенціалу людини.

В Україні нагально постала проблема, яка характерна для всіх пострадянських країн – це невисокий рівень добробуту, неефективні інститути та відсутність адекватного суб'єкта розвитку. Причини її виникнення криються у системних відтворювальних диспропорціях національної економіки, інституціональних провалах державотворення. Формування активності суб'єкта – це процес, у якому переплетені сфери матеріального та духовного виробництва. Цей процес залежить від соціально-демографічних, освітньо-професійних, інтелектуальних, духовних, культурних, мотиваційних та інших інституційних чинників. В основі суб'єктного впливу лежить людський потенціал, що відтворюється завдяки набутих знанням, навичкам, здоров'ю, мотивації, надбанням культури, енергії активності людини у суспільному виробництві.

Нині Україна дуже відстає від більшості європейських країн за рівнем багатьох показників економічного розвитку. Зростання обсягу виробництва важливо для забезпечення ресурсів, необхідних для розвитку суспільства, але само по собі мало чим допомагає розвитку людського потенціалу. Недооцінювання впливу людського розвитку на економічне зростання є ключовою, хоча й не єдиною причиною розриву в розвитку між Україною та іншими країнами.

У сучасних умовах пошуку шляхів подолання глобальної фінансово-економічної кризи, необхідно проводити економічну оцінку розвитку людського потенціалу, оскільки він є рушійною силою зростання економіки України. Вирішення широкого спектра наукових проблем економічної оцінки розвитку людського потенціалу, що характеризує економічний потенціал розвитку країни, набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Складні теоретичні питання визначення ролі та розвитку людського потенціалу досліджено у працях відомих вітчизняних та зарубіжних учених: О. Амоші, В. Близнюка, О. Бузгаліна, І. Бобуха, А. Гальчинського, В. Гейця, А. Гриценка, О. Грішнєвої, С. Дятлова, Т. Заславської, Ю. Корчагіна, Ю. Латова, Е. Лібанової, Л. Нестерова, О. Новікова, В. Марцинкевича, З. Пушкаря, В. Радаєва, І. Соболевої, О. Стефанішин, О. Субетто, В. Тарасевича, В. Федулової та ін.

Аналіз опублікованих праць, матеріалів наукових конференцій за дослідженнями цієї багатогранної проблеми показав, що, незважаючи на значні досягнення в теорії і практиці управління процесами розвитку людського потенціалу суспільства, багато питань ще потребують свого вирішення.

Постановка цілей. На основі аналізу статистичних показників, здійснити оцінювання рівня розвитку людського потенціалу регіонів України, для вирішення специфічних завдань щодо ефективності економічного розвитку країни.

Виклад основного матеріалу. Для оцінювання рівня розвитку людського потенціалу регіону потрібно врахування величини багатьох якісних і кількісних показників. Розглянемо як змінювалась величина деяких з відповідних статистичних показників у регіонах України протягом останніх років. Для проведення статистичного аналізу розвитку людського потенціалу регіонів України на основі офіційних статистичних даних Державної служби статистики України було сформовано річні динамічні ряди основних статистичних чинників такого розвитку за період 2005-2011 рр.

Важливе значення для рівня розвитку людського потенціалу регіону має його демографічна компонента. Вона має значний вплив на соціально-економічне становище в країні. За останні роки в Україні спостерігається стійке зменшення чисельності населення (депопуляція), як наслідок його звуженого відтворення, коли всі наступні покоління менш чисельні за попередні (табл. 1). Загалом по Україні (з 2005 по 2011 рр.) зменшилася кількість населення від 46,749 млн до 45,453 млн осіб. Відповідно, така ж тенденція зберігається й для більшості регіонів України. Зростання кількості населення за аналізований період відбулось тільки у Закарпатській обл., містах Києві та Севастополі. У Львівській обл. зменшилась кількість постійного населення впродовж 2005-2011 рр. на 36,2 тис., від 2,559 млн до 2,522 млн осіб. В області з найбільшою кількістю населення – Донецькій, таке зменшення становило 219, 75 тис. осіб.

Більш детальна характеристика змін у регіональній структурі населення України дасть змогу провести подальший аналіз, який буде виконано у наступних розділах цієї роботи. Підтвердженням викладеного вище також динаміка кількості народжених та померлих в Україні (рис. 1). За аналізований період в Україні зросла кількість народжених і зменшилася кількість померлих у розра-

хунку на 1000 осіб населення. Проте кількість померлих за аналізований період завжди перевищує кількість народжених, що й свідчить про зменшення загальної чисельності населення. Однак з кожним роком відстань між цими кривими скорочується, що підтверджує позитивні зрушення в демографічній ситуації нашої країни. Є надія, що в найближчому майбутньому кількість народжених перевищить кількість померлих.

Табл. 1. Чисельність постійного населення у регіонах України у 2005-2011 рр., осіб

Регіон	Рік						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	46749170	46465691	46192309	45963359	45782592	45598179	45453282
АР Крим	1975070	1968379	1962317	1958505	1956550	1954759	1954253
Вінницька	1694486	1679382	1665132	1652890	1643523	1634116	1627102
Волинська	1037701	1035300	1033708	1033493	1033937	1034421	1035870
Дніпропетровська	3443866	3419604	3395089	3370919	3352172	3333195	3316990
Донецька	4610039	4567672	4526033	4487592	4453855	4420126	4390293
Житомирська	1330818	1317912	1306219	1294994	1286618	1279777	1273968
Закарпатська	1242614	1240993	1239773	1240530	1241995	1244517	1247926
Запорізька	1860242	1846136	1832099	1820503	1810875	1800526	1790879
Івано-Франківська	1386221	1382646	1379877	1378336	1377990	1377040	1377402
Київська	1757975	1745347	1731490	1722094	1715985	1711870	1713779
Кіровоградська	1060763	1046668	1033325	1020612	1011367	1003572	996005
Луганська	2404507	2377282	2350749	2327197	2307020	2286674	2268079
Львівська	2558759	2550043	2541409	2534559	2531247	2526378	2522568
Миколаївська	1218909	1211139	1202845	1195123	1188801	1182567	1177508
Одеська	2391180	2384407	2383668	2381116	2379962	2377610	2377237
Полтавська	1547021	1532684	1517064	1503576	1491729	1479913	1469357
Рівненська	1155419	1153298	1150930	1149902	1150564	1151466	1153196
Сумська	1224150	1209260	1194628	1181842	1170125	1159352	1150141
Тернопільська	1108875	1102113	1095367	1090081	1085614	1080876	1077180
Харківська	2813380	2796495	2780283	2766786	2753453	2739472	2726544
Херсонська	1125026	1115639	1106070	1097768	1091999	1086805	1081935
Хмельницька	1370279	1358205	1347140	1338208	1330794	1323763	1317008
Черкаська	1337835	1324407	1311861	1300621	1291589	1281755	1273674
Чернівецька	905099	903207	901462	900995	901306	901212	902199
Чернігівська	1159910	1143415	1127357	1112787	1101205	1089667	1079967
Київ	2651917	2676789	2698926	2724224	2743824	2757892	2772951
Севастополь	377109	377269	377488	378106	378493	378858	379271

Інформаційне джерело: [3].

В усі часи для відтворення людського потенціалу дуже важливе значення має такий показник, як народження здорових поколінь. Практично найважливіша функція населення полягає у його відтворенні. Тому дедалі більшої ваги набуває розвиток населення з погляду його трудоворесурсної продуктивності, а однією з головних компонент розвитку людського потенціалу є фізичне і психічне здоров'я населення, про що зазначено вище.

Здоров'я – це постійна життєва цінність усіх народів, незважаючи на рівень їх розвитку [1]. Воно займає чи не найвищий щабель у сукупності взагалі усіх цінностей людства. Здорова людина може з насолодою творити, гармонійно розвиватися, працювати на благо суспільства. Її життєдіяльність, ритм життя і творча наснага побудовані на сильному та надійному фундаменті – доброму здоров'ї.

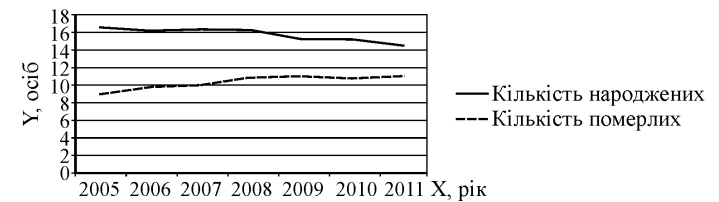


Рис. 1. Кількість народжених та померлих в Україні у розрахунку на 1000 осіб за 2005-2011 рр. (інформаційне джерело: [3])

Стан здоров'я впливає на всі сфери життя людини. Високий потенціал фізичної, психічної та розумової дієздатності є найважливішою умовою повноцінного життя людини. Якісні характеристики здоров'я значною мірою визначають спосіб та стиль людського життя: рівень соціальної, економічної і трудової активності, залучення людей до досягнень науки, культури, мистецтва, спосіб проведення вільного часу тощо. Водночас, стиль життя людини, рівень її активності в роботі, побуті, дозвіллі в зворотному порядку впливають на її здоров'я.

Для характеристики стану здоров'я в Україні розглянемо та проаналізуємо деякі його складові. Одним з визначальних показників стану здоров'я є коефіцієнт дитячої смертності (кількість померлих немовлят на 1000 дітей до року). У період з 2005 до 2011 рр. в Україні цей показник зменшився з 10 до 9 осіб. Найбільше його значення у 2005 р. було в Івано-Франківській (12,9), Чернівецькій (12,6), Чернігівській (11,7) та Луганській (16,5) областях, а найменше – у Київській (7,5), Миколаївській (8,1) областях та у містах Київ (7,5) і Севастополь (7,4).

З 2005 по 2011 рр. загалом по Україні відбулося покращення ситуації з рівнем дитячої смертності, хоча саме значення цього показника є доволі високим і свідчить про суспільні негаразди. Найбільший коефіцієнт дитячої смертності у 2011 р. спостережено в Донецькій (11,4), Закарпатській (10,6) та Кіровоградській (13,1) обл., а найменший – Київській (7,1), Сумській (7,5), Хмельницькій (6,1) та Полтавській (6,1) обл. Показник стану здоров'я можна також охарактеризувати кількістю інвалідів. При загальному по Україні зменшенні чисельності населення, кількість інвалідів зростає (рис. 2). Так, у період з 2005 по 2011 рр. кількість інвалідів збільшилася від 2,5 до 2,78 млн осіб. На рис. 2. також зображено динаміку кількості пенсіонерів за інвалідністю. Величина цього показника зменшувалася до 2010 р., проте збільшилася у 2011 р.

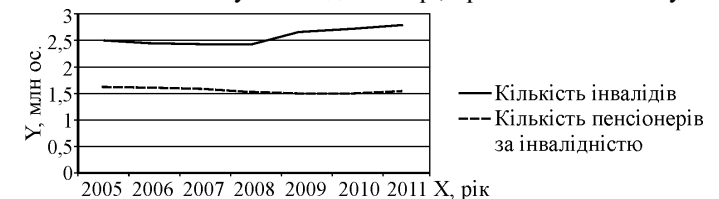


Рис. 2. Кількість інвалідів і пенсіонерів за інвалідністю в Україні за 2005-2011 рр. (інформаційне джерело: [3])

Результати виконаного аналізу динаміки розглянутих показників свідчать про негативні тенденції у здоров'ї нації, а також про загальний стан сус-

пільства. Крім зазначених чинників, на людський потенціал впливає й стан ринку праці (табл. 2). Рівень безробіття в Україні, визначеного за методологією МОП, зріс за досліджуваний період від 7,2 до 7,9 %, а кількість економічно активного населення відповідно зменшилась від 22,3 до 22 млн осіб. Кількість зайнятого населення зменшилась на 355,8 тис. осіб, і зросло навантаження на одне робоче місце із 5 до 8 осіб. Головною причиною погіршення стану ринку праці є світова фінансово-економічна криза. Позитивним тут є ріст доходів населення, проте це в абсолютному вимірі без урахування інфляції.

Табл. 2. Значення показників повного ринку праці та доходів населення України за 2005-2011 рр.

Показник	Рік						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Рівень безробіття населення, % до загальної кількості економічно-активного населення у віці 15-70 років	7,2	6,8	6,4	6,4	8,8	8,1	7,9
Економічна активність населення (у віці 15-70 років), тис. осіб	22280,8	22245,4	22322,3	22397,4	22150,3	22051,6	22056,9
Кількість зайнятого населення, тис. осіб	20680,0	20730,4	20904,7	20972,3	20191,5	20266,0	20324,2
Доходи населення, млн грн	370636	472061	614984	845641	897669	1101015	1251005
Навантаження на одне робоче місце вакансію, осіб	5	5	4	10	8	9	8

Примітка: розраховано за даними [3].

Результати виконаного аналізу свідчать про негативний розвиток національного ринку праці за аналізований період. Виявлені тенденції зміни ситуації на ринку праці України погіршують стан її людського потенціалу.

У регіональному розрізі найменший рівень безробіття, визначеного за методологією МОП у 2011 р., зафіксовано в Одеській обл. (6), АР Крим (6,1) та у Києві (5,6) і Севастополі (6,2), а найбільший – у Рівненській (10,4), Тернопільській (10,4) та Чернігівській (10,4) обл. Цього ж року мінімальна економічна активність населення припала на Волинську, Кіровоградську, Рівненську та Чернівецьку обл., а максимальна – на Дніпропетровську, Донецьку, Харківську обл. та Київ. На розвиток людського потенціалу в країні також впливає рівень освіти. Для його характеристики проаналізуємо динаміку кількості людей, які навчалися у загальноосвітніх та у вищих навчальних закладах (ВНЗ) (рис. 3).

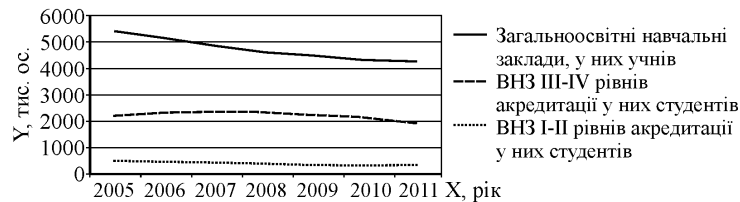


Рис. 3. Кількість осіб, які навчалися у загальноосвітніх навчальних закладах та у ВНЗ за 2005-2011 рр. (інформаційне джерело: [3])

З рис. 3 видно, що кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів постійно зменшувалась, за винятком останнього року. Кількість студентів ВНЗ

III-IV рівнів акредитації зростала до 2008 р., а потім почала зменшуватись. Кількість студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації залишалась на одному рівні. Таким чином, загальна тенденція розглянутих показників освіти за досліджуваний період свідчить про зниження рівня освіти населення України. Рівень світогляду та загальної культури чинить безпосередній, прямо-пропорційний вплив на розвиток ЛП. У табл. 4 наведено кількість населення, яке відвідує заклади культури та мистецтва у середньому за рік на 100 осіб.

Табл. 4. Відвідування населенням закладів культури та мистецтва в деяких регіонах України у середньому за рік на 100 осіб

Регіон	Рік						
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Україна	82	95	107	94	89	90	105
АР Крим	203	191	208	195	196	214	212
Донецька	52	63	77	63	60	60	69
Житомирська	46	49	50	49	43	46	52
Закарпатська	47	48	52	54	54	57	59
Львівська	66	79	92	107	90	93	102
Миколаївська	64	66	74	76	72	89	94
Одеська	84	83	81	76	69	61	124
Полтавська	84	80	72	71	67	73	71
Рівненська	43	53	52	48	44	41	44
Сумська	40	87	39	51	43	46	52
Тернопільська	59	67	70	65	55	58	80
Харківська	87	89	92	98	103	99	107
Херсонська	58	56	54	55	39	41	39
Київ	311	352	559	337	336	259	362
Севастополь	464	366	355	356	323	371	336

Інформаційне джерело: [3].

Загалом по Україні цей показник зріс від 82 до 105 осіб. До регіонів із найбільшою відвідуваністю закладів культури та мистецтва потрібно віднести АР Крим та міста Київ і Севастополь. Так, у 2011 р. середня відвідуваність населенням закладів культури у цих регіонах становила відповідно: 212, 362 та 336 на 100 осіб. Найменше людей потрапляє у заклади культури в Житомирській, Рівненській, Сумській та Херсонській обл., із відповідними значеннями цього показника у 2011 р.: 52, 44, 52 та 39 осіб. Крім середньої відвідуваності закладів культури для характеристики рівня культури та загального світобачення, проаналізовано кількість засуджених за вироками суддів за 2005-2011 рр. Відповідно, кількість засуджених в Україні зменшилася за досліджуваний період із 176, 9 до 154, 4 тис. осіб.

Висновки та пропозиції. Узагальнюючи результати статистичного аналізу людського потенціалу, можна зробити висновок, що виконаний аналіз розвитку людського потенціалу регіонів України не дає змоги кількісно оцінити швидкість зміни аналізованих показників, що зумовлює потреба проведення статистичного аналізу інтенсивності його розвитку. Для цього використаємо ланцюгові і базові темпи зростання та приросту [2].

Щоб оцінити динаміку будь-якого показника, потрібно обчислити його темп зростання за формулою

$$T_{ij}^{ks} = x_{ij}^k / x_{ij}^s, \quad j \in n, i \in m, \quad (1)$$

де: T_{ij}^{ks} – темп зростання j -го показника для i -го регіону в k -му періоді (моменті) щодо s -го періоду (моменту), виражений у частинах; x_{ij}^k – значення j -го показника для i -го регіону за t -й проміжок (на t -й момент) часу. Якщо $s = 0$, то знайдені темпи зростання будуть базовими, а якщо $s = k - 1$ – ланцюговими. Як і інші відносні величини, темп зростання може бути виражений не тільки у формі коефіцієнта (простого відношення рівнів), але й у відсотках: $T_{ij}^{ks} (\%) = T_{ij}^{ks} \cdot 100\%$. Якщо від темпу зростання відняти 100 %, то отримаємо відповідний темп приросту.

Література

1. Куценко В. Потенціал сфери охорони здоров'я: регіональні аспекти / В. Куценко, Л. Богун // Економіка України : політико-економічний журнал. – 1999. – № 3. – С. 61-69.
2. Приймак В.І. Трудовий потенціал і механізми його реалізації в регіоні : монографія / В.І. Приймак. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. – 383 с.
3. Статистичний щорічник України за 2011 рік / за ред. О. Г. Осауленко; Державна служба статистики України. – К. : Вид-во ТОВ "Август Трейд", 2012. – 560 с.

Гинда О.Н. Анализ статистических показателей развития человеческого потенциала регионов Украины

Доведена необходимость проводить экономическую оценку развития человеческого потенциала, так как он выступает движущей силой роста экономики Украины. Проанализированы основные изменения величин некоторых из соответствующих статистических показателей в отдельных регионах Украины в течение последних лет. Произведен анализ определяющих компонент развития человеческого потенциала как демографической, здоровья, образовательной, духовно-информационной, состояния рынка труда. Подтверждено несостоятельность количественно оценить скорость изменения анализируемых показателей и предложена необходимости проведения статистического анализа интенсивности их развития для эффективности экономического развития страны.

Ключевые слова: человеческий потенциал, развитие человеческого потенциала, динамические ряды, статистические показатели, статистический анализ, уровень безработицы, уровень мировоззрения.

Hynda O.N. Statistical Analysis of Human Potential Regions of Ukraine

The necessity to perform an economic evaluation of human development because it serves the driving force of economic growth in Ukraine. The basic changes of some of the relevant statistical indicators in selected regions of Ukraine in recent years. The analysis of the key components of human development such as demographic, health, educational, spiritual information, the state of the labour market. Proved inability to quantify the rate of change of the analyzed indicators and suggests the need for a statistical analysis of the intensity of their efficiency for economic development.

Key words: human potential, human development, time series, statistical indicators, statistical analysis, the level of unemployment, outlook.

УДК 657.1.655

Доц. А.М. Должанський, канд. екон. наук;
магістрант Л.Р. Вільгуцька – Львівська КА

КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ ПОКРІВЕЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

Система управління господарським життям підприємства має чимало визначальних складових. Одна з активних і знакових її ланок – облік витрат на виробництво та

калькулювання собівартості виготовлення продукції. Саме цей вагомий чинник, поряд з іншими, має забезпечувати необхідною інформацією управлінський персонал для прийняття відповідних рішень. Адаже від достовірності, оперативності та доцільності інформації щодо витрат залежить ефективність виробничої діяльності підприємства, його спроможність втриматися в сучасному конкурентному середовищі та досягти бажаних результатів. Групування витрат за центрами відповідальності дає змогу об'єднати різні за економічним змістом витрати в єдині цільові групи. При цьому виникає проблема вибору методів обліку витрат та калькулювання собівартості виготовлення продукції задля їх аналізу та контролю.

Ключові слова: собівартість продукції, рівень витрат, калькулювання, позамовний, попередільний, попроцесний, нормативний, групування витрат, види продукції, технологічний процес.

Вступ. У сучасних умовах вирішення актуальних проблем організації зведеного обліку витрат на виробництво та калькулювання собівартості виготовлення продукції має досить важливе значення у комплексній системі бухгалтерського обліку на підприємствах з виготовлення покрівельних матеріалів. В умовах ринкової економіки сформована інформація про собівартість продукції необхідна для здійснення оперативного управління підприємством, співставлення собівартості виготовлення продукції за окремими видами та замовленнями, аналізу собівартості виготовлення продукції у розрізі технологічних процесів.

Актуальність теми. Економічна ситуація, що склалася в економіці України, вимагає змін в усіх сферах господарювання та функціях управління виробничими процесами. При подальшому формуванні ринкового середовища, планомірному курсі на вдосконалення управління підприємством головною умовою зростання виробничого потенціалу промисловості України є перехід до нової системи управління виробництвом, інтеграція методів управління в єдину систему управлінського обліку, основою якого є формування інформації про собівартість продукції. Оскільки собівартість продукції є одним із найважливіших показників, який комплексно характеризує зміни в техніці, технології, організації праці та виробництва, що відбуваються на підприємстві, то саме він є індикатором прибутковості продукції покрівельних матеріалів та однією з основних умов зростання прибутку підприємства, підвищення рентабельності та ефективності його роботи.

Проблеми калькулювання собівартості виготовлення продукції та витрат підприємства постійно перебувають у центрі уваги багатьох відомих вчених. Значна увага цим проблемам приділена в працях таких економістів: Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, З.В. Гуцайлюка, В.І. Єфіменка, Б.М. Литвина, Ю.Я. Литвина, М.Р. Лучка, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, А.В. Череп, М.Г. Чумаченка та ін. Вагомий внесок у розвиток методологічних питань обліку витрат виробництва зробили зарубіжні вчені: О.П. Аксененко, П.С. Безруких, Р. Вандер Віл, Фандель Гюнтер, К. Друрі, В.Ф. Палій, Т. Скоун, В.І. Ткач, Д. Фостер, Ч.Т. Хорнгрен, А. Яругова та ін. Водночас поза увагою науковців залишились питання управління собівартістю продукції та шляхи покращення цього процесу, як одного із основних чинників впливу на рівень витрат та політику ціноутворення підприємств.

Мета дослідження полягає у визначенні необхідності калькулювання собівартості (зокрема на підприємствах з виготовлення покрівельних матеріалів), її значення в сучасних ринкових умовах та пошуку шляхів її зниження.